

ДР КАРЛО БЕЛОНИ – ПРВИ УЧЕНИ ЛЕКАР У ЧАЧКУ

Милан Рогановић, Татјана Рогановић
Здравствени центар Чачак

У години када је епидемија колере захватила Србију (1836), Чачак, као седиште пожешке нахије и моравско-подринске војне команде, имао је срећну околност да добије првог школованог лекара. Био је то др Карло Белони, један од првих странаца лекара, за кога се каже да је поставио темеље српске војне санитетске организације и службе у којој је до краја живота обављао значајне и одговорне дужности.

Др Карло Белони је рођен у малом месту Лева, у горњој Мађарској 1807. год, а завршио је медицинске науке у Пешти са три дипломе: „доктор медицине, магистер бабичлика (акушерства) и магистер око лекарија (фармације, апотекарства)“. У списку лекара и апотекара у 1836. години уведен је као четврти по реду, по звању лекар у Чачку, са дипломом и објавом које су му издате 23. марта исте године.

После нешто више од две године, 7. августа 1839. год. премештен је из Чачка и постављен за физикуса округа јагодинског, где је остао три и по године. Године 1841. враћа се у Чачак и то на захтев Чачана, код којих је, приликом првог службовања, оставио утисак вредног, савесног и веома поузданог лекара. За неколико година преданог рада, др Белони је запажен у српском санитету по изузетним организаторским способностима и после две године (1843) премештен је у Београд и постављен за физикуса и лекара београдске општине.

Године 1845. када је један страни лекар, др Линденмајер, постављен за начелника санитетског одељења, др Белони започиње свој рад у српском војном санитету и то најпре као штабни доктор при Попечитељству внутрених дела. Две године касније поверена му је дужност шефа Војно-санитетског одсека при Главној војној управи Србије. 1862. године др Белони је, заједно са др С. Димитријевићем и ађутантом Кнеза Милоша, капетаном Узун Мирковићем, именован у комисију која је требала да разматра израђени пројекат „Правила за лекаре, бирајуће војнике за војну службу“. Следећа обавеза која га је дочекала била је рад на изради Војне фармакопеје, која до 1863. године није ни постијала. Она се

темељила на аустријској фармакопеји из 1859. године. Међутим, иако је уведена у законске оквире, фармакопеја у стварности није заживела о чему др Белони пише: „Но ова наша фармакопеја као зелено недоношче, није никад флорирала, и једнако чека да јој се млађи, здравији и по томе дуговечнији брат појави“.

Како се мењао и допуњавао „Закон о устројству Војеног министарства“ тако се и др Белони све више ангажовао на организовању српског војног санитета. Напредујући у служби, др Карло Белони је 1863. год. постављен за шефа Санитетског одсека у новоформираном Министарству војном, где је и остао све до 1877. године, када је и пензионисан. На тој дужности је јасно увиђао све недостатке српског војног санитета, па је чинио и више него што се од њега захтевало да се поправи и унапреди струка. Више пута је министру војном слао предлоге за реорганизацију војног санитета, а од посебног значаја је био његов предлог из 1867. године под називом „Пројекат за организацију целокупне војно санитетске службе како у мирно, тако и у ратно доба“. Врло често његови предлози нису наилазили на одобравање надлежних, али то др Белонија није обесхрабривало, већ га је стимулисало да још марљивије ради.

Колико је био свеобухватан рад др Белонија видимо и из његових „Мемоара“. У њима је до детаља описао хигијенске прилике у којима су народ и војска живели: како су се одевали, хранили, где су становали, како су спроводили личну хигијену, па је давао конкретне предлоге за унапређење хигијенских навика.

Бескомпромисно се упуштао у борбу против разних епидемија које су харале Србијом тога доба. Познат је случај пегавог тифуса у крагујевачком гарнизону у зиму 1836. године, који је и поред свих напора гарнизонског лекара др Пацека, односио многе животе па је лично Кнез Милош инсистира да се из Чачка, тада места у ком је службовао, позове др Белони и ухвати се у коштац са болешћу, што је овај одмах учинио и успео да сузбије епидемију. Тада је предложио и читав низ мера за спречавање будућих епидемија. На повратку у Чачак дочекао га је Господар Јован Обреновић речима: „Јавише ми из Крагујевца, да си ти најбољи мајстор“.

Потврду његових способности да се систематично упусти у сузбијање епидемија видимо већ следеће зиме 1837. године када у београдском гарнизону најпре избија епидемија великих богиња „с трулежним карактером“, а потом тифус, тако да је војна болница, у којој је једини лекар био др Белони, била препуна болесника. Упркос тешкој ситуацији, др Белони успева да, променом неких организационих мера (измештање болнице из зграде касарне у посебну зграду, што је лично Кнез Милош одобрио на запрепашћење многих) и применом медицинских мера заустави епидемије.

Др Карло Белони је учествовао и у оснивању Српског лекарског друштва 1872. године, што је представљало прави културни напредак у

лекарским круговима. Наравно да највеће заслуге за то има, тада млади војни лекар, а касније велики организатор и реформатор војног санитета, др Владан Ђорђевић. Тада је кренуло право буђење, кретање и живљи рад на унапређењу здравствене службе у Србији.

Ближе податке о личности др Карла Белонија налазимо у кондуитским листама из 1841. и 1844. године у којима се каже:

„Апотеку држи доста велику, лекове често нове набавља, сиромасима који немају чиме да плате лекове поклања, а од имућни наплаћује, болеснику без заксенија иде. Више се је приметити могло да је излечио од опасне болести, а нарочито од срдоболе, а прилично и од врућице. Опште повереније јошт није задобио због сујеверија народа. Нарави кротке, у обхођењу са здравима добар, с болесницима тих и стрпљив, порока никакви важни није се могло на њему до сада приметити. При политичким променама није био умешан. Говори латински, маџарски, словенски, немачки, српски и понешто француски. Ожењен, деце нема. Спрама свои предпостављени врло учтив; здравља је доброг, снаге средње; што је од њега достојно похвале, примечава и на све неуредности виђајуће се по вароши, шкодљиве здрављу човеческом. У свему заслужује призреније Правителства.“

Међу документима који се односе на др Карла Белонија ваља навести његову заклетву коју је 16. јуна 1841. год. положио „по обреду наше источне цркве“ пред свештеником Радованом Поповићем у Чачку. Поред формалних детаља, ова заклетва је карактеристична по томе, што у неку руку, одсликава статус, положај и функцију тадашњег лекара и окружног физикуса. Заклетва гласи:

„Ја долуподписаниј заклинѐм се свемогућим Богом пред светлим његовим крстом и јеванђељем... да ћу датим ми и издавати се имајућим инструкцијама и законим санитетским прописима повиновати се, болестницима који ми се повере, са свима мога худајества силама у помоћи бити, да ћу се сваким начином старати колико ми силе моје допуштале буду, стање јавног здравља у повереном ми Окружију хранити. Заклинѐм се да ћу сиромау као и богатом равном ревностију у помоћ припитати, да од ревностног отправљања дужности окружног физикуса ни пристрастијем ни пријатељством или непријатељством, нити пак митом нећу одступати, да ћу поверену ми званичну тајну хранити, да ћу лекове добро и незадржано у апотекама дати правити, или ако апотеке не буде, сам такве правити, исте лекове по узаконеној такси продавати, да ни у каква неправедна споразуменија с апотекарима или с осталим лекарима нећу ступати, да ћу на законо зактевање у судејским случајима мненија и сведочанства безпристрастно и по мом знању истинита давати, заразителну болест надлежательству свагде јављати и трудити се у часитије и најпослед да ћу све дужности мога званија частно и охатно отправљати.“

Према ономе што садржи, ова заклетва др Карла Белонија представља својеврсни „лекарски кодекс“ кога се, према већ утврђеном тексту од

стране санитарских и државних власти, под моралном и политичком одговорношћу мора придржавати окружни физикус или лекар.

Исцрпљен неуморним и преданим радом, др Карло Белони је као пензионер провео само годину дана. Умро је и сахрањен са свим почастима заслужног лекара и великог санитарског радника 1878. год. у Београду. С правом се може сматрати оцем српског војног санитета.

Са др Карлом Белонијем, односно његовим доласком у Чачак, завршен је један период тоталног здравственог мрака и почео други, постепеног отварања врата ученим медицинским стручњацима и ембрионалног стварања организоване здравствене службе у Чачку и широј његовој околини.

Литература

1. Станојевић В. Историја српског војног санитета, Војно-издавачки и новински центар, Београд, 1992.
2. Мојсиловић М, Маринковић Р. Здравство чачанског краја, Чачански глас, Чачак, 1979.год.
3. Мојсиловић М. Др Карло Белони, Народни музеј, Чачак, 1971.
4. Група аутора: Војна енциклопедија, Редакција војне енциклопедије, Београд, 1972.
5. Википедија- интернет енциклопедија, Увод у библиографију – Др Карло Белони.